

ՊԱՏԿԵՐԱՎՈՐՄԱՆ ԱՐՎԵՍՏԸ ՀԱՄՈՍԱՀՅԱՆԻ ՊՈՆԶԻԱՅՈՒՄ

Հոդվածում ուսումնասիրվում է Համո Սահյանի պոեզիայի պատկերավորման արվեստը: Արվեստ, առանց որի չի կարող շնչել պոեզիան: Արվեստ, որի շնորհիվ հարստանում է ընթերցողի աշխարհայացքը: Իրավամբ, Սահյանին կարելի է համարել պատկերավորման արվեստի մեծագույն վարպետ: Նա տողի, հանգի, բառի նկատմամբ հոգատար վերաբերմունք ունի: Նրա խոսքարվեստը բացառիկ հարուստ է: Ուսումնասիրության նպատակն է աշակերտներին ներկայացնել Սահյանի կիրառած պատկերավորման բոլոր միջոցներն իրենց նրբերանգներով: Ուսումնասիրության արդյունքում երիցս համոզվում ենք, որ պատկերավորման արվեստը պոեզիայի զարդն է:

***Բանալի բառեր`** մակդիր, համեմատություն, փոխաբերություն, անձնավորում, չափազանցություն, նվազաբերություն, հակադրություն, հնչյունախաղ, երգիծանք, բույրի զգացողություն, գույնի զգացողություն:*

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ
ՍԱՀՅԱՆԻ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

***Իմ ամեն մի տողը զսպված մի տարերք է,
Չարկերակի զարկ է և արյունի եռք է...***

Սահյանի մուտքը հայ գրականություն շոինդով չեղավ, նա մտավ անաղմուկ, կամացուկ, բայց և հասկացրեց աշխարհին, որ եկել է ինքը՝ «ամենամիակը» և «ամենաեւր»։ Եկել է՝ բացահայտվելու, գտնելու ինքն իրեն, եկել է՝ դառնալու «քարափների դեսպան», դառնալու «փոքրիկ մեծություն», «մայր բնության այք ուսկանջը»։

Ասում են՝ երբ թնդանոթները որոտում են, մուսաները լռում են։ Համո Սահյանի պարագայում ուրիշ բան ստացվեց. որոտացող թնդանոթներին զուգահեռ լավեց և Սահյանի ձայնը։

Սովորական մահկանացուի և Սահյանի աչքերի միջև կա անոելի տարբերություն։ «Աչք» էս նկատի չունեմ կոնկրետ օրգանը, այլ այն, թե ինչպես է տեսնում Սահյանը, և ինչպես է տեսնում սովորական մարդը։ Նրա մոտ «արևը կարող է հոտ ունենալ», «առուն կարող է ուշաթափվել», «տերևները կարող են պահմտոցի խաղալ», «քամին կարող է փշաքաղվել», «թարթիչներից կարող են լեռներ կախվել», «ծաղիկները կարող են թռչել», «մողեսները կարող են սիրահարվել»։ Փաստորեն Սահյանի ամենամեծ առանձնահատկությունն այն է, որ նա գտել է պատկերներով մտածելու գաղտնիքը։

Սահյանն իրեն համարում էր «գիծ» բանաստեղծ։ Եվ իր այս տարօրինակ ինքնագնահատումը նա հաստատում էր իր համար ճշամարտություն դարձած տողերով. «Մինչև 18 տարեկանը բոլորը բանաստեղծ են, 18-30 բանաստեղծներն են

բանաստեղծ, 30-ից հետո գծերն են բանաստեղծ»¹: Նա գուգահեռներ է անցկացնում իր և... <<Երեխաները, խենթերը և բանաստեղծները միևնույն ձևով են մտածում>>: Փաստորեն բանաստեղծ լինելուց առաջ կարևորագույն պայման է երեխա լինել, մի խենթ երեխա...

***Երանի նրան, ով մեծացել է
Ու երեխա է մնացել դեռ...***

Սահյանն իր աշխատանքին վերաբերվում էր երկյուղածությամբ, նրա համար պոեզիան սուրբ տաճար մտնելու նման մի բան է. <<Բանաստեղծությունը նախքան թղթին հանձնելը ես մտքումս գրած եմ լինում: Եվ եթե որևէ բառ, որևէ արտահայտություն է պակասում, գրի չեմ առնում: Ես սպիտակ թղթից վախենում եմ: Ով է մեզ իրավունք տվել նրա մաքրախորհուրդ չգրվածությունը խախտել>>² :

Սահյանն աստվածային երկյուղածությամբ է լցված ոչ միայն մաքուր էջի, թղթի նկատմամբ, այլև իր ստեղծած յուրաքանչյուր տողի, գրքի նկատմամբ: Համալսարանի ուսանողների հետ մի հանդիպման ժամանակ այն հարցին, թե ինչ զգացմունքներ է ունենում, երբ լույս է տեսնում իր գիրքը, Սահյանը պատասխանել է այսպես. <<Ինձ այնպես է թվում, թե ես կողոպտված եմ: Տունս դատարկ է, նստելու տեղ չկա, քնելու տեղ չկա, այլևս հնարավոր չէ ապրել...>>:

ԲՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍԱՀՅԱՆԻ ՊՈԵԶԻԱՅՈՒՄ

<<Չեմ հիշում, թե ով է Տոլստոյի <<Խոլստամեր>> պատմվածքը կարդալուց հետո ասել, թե իրեն այնպես է թվում, թե Տոլստոյը ինչ-որ ժամանակ ձի է եղել>>³: Համո Սահյանին կարդալիս քեզ թվում է, թե Սահյանն ինչ-որ ժամանակ բնություն է եղել, եղել է քարափ, ջրվեժ, երկինք, լեռ... Բնությունը դարձել է Սահյանի երկրորդ կեսը, նրա հարազատն ու մտերիմը.

***Եթե դու երբևէ այս քարափին նայես,
Չկասկածես երբեք, որ ես նա եմ, նա՝ ես:***

Գուրգեն Մահարին Սահյանի և բնության կապը տեսել է ուրույն ձևով. <<Համո Սահյանի գրչի տակ բնության երևույթները դառնում են <<բնավորություններ>> և <<կերպարներ>>⁴: Ըստ Սահյանի գոյություն ունի կարոտ մարդու և բնության միջև. <<Ոչ միայն մարդն է կարոտում բնությանը, այլև բնությունն է կարոտում մարդուն: Ես այդ մասին գրել եմ>>: Մարդու և բնության փոխներթափանցումը, ըստ Սահյանի, Գյոթեի այն մտքի ցուլացումն է, որ մարդը ինքնաճանաչման մակարդակին հասած բնությունն է.

Օգնիր ինձ իմանալ, ինձ քեզանից գատնել ու խառնվել քեզ հետ:

ՊԱՏԿԵՐԱՎՈՐՄԱՆ ԱՐՎԵՍՏԸ ԵՎ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

<<Բանաստեղծը բնության ցուլացումը պետք է ըլլա, թե ոչ բանաստեղծ չէ իրապես, քերթվածներն իբրև բառ պետք է ունենան տերևին թրթռումը, թռչունին դայլայլը,

¹ Հրանտ Մաթևոսյանի հետ կյայցած գրույց / Հանրային հեռուստաընկերություն /

² Լևոն Մկրտչյան, <<Ջրույցներ բանաստեղծի հետ>>

³ Շ. Խաչատրյան, <<Մարդը բնություն է, բնությունը՝ մարդ>>

⁴ Գրական թերթ, 1959 թ., համար 7, Գուրգեն Մահարի, <<Գրական նամականի>>

մարդերուն գորովը, դաշտին ու լեռան մշտանույն գորությունը»⁵: Այսպիսի զգացողություն ունի նաև Մահյանը, և այս զգացողությանն է նա պարտական արվեստի մեջ իր մեծ ավանդն ունենալու համար: Պատկերավորման համարյա բոլոր միջոցներն իրենց նշանակությունն ունեցան Մահյանի պոեզիայում, նշանավորվեցին իրենց բոլոր նրբերանգներով:

ՄԱԿԴԻՐ

«Մակդիրները սիրուհիների նման են: Հարկավոր է նրանց փոխել: Հիմա մշտական մակդիրների ժամանակը չէ»⁶:

Ընդհանրապես գեղարվեստական խոսքում պատկերավորման միջոցներից ամենաշատ գործածվողը մակդիրն է, և գեղարվեստական խոսքը պատկերացնել առանց մակդիրների հնարավոր չէ:

Կան և եղել են բանաստեղծներ, որոնք իրենց երկերը հեղեղել են մակդիրներով, որոնց կուտակումը, անպայման մակդիրներով խոսելու ճիգը, գեղեցկագարդման տենչը ոճը դարձնում են անկենդան ու արհեստական: Մահյանը, խուսափելով մակդիրների կուտակումից, ոճը դարձնում է սեղմ, դիպուկ և բնական՝ ամեն մի տեղին օգտագործվող մակդիր դարձնելով պատկեր, պատկերավոր մտածողություն:

***Ուր գնացին խեղճ ու կրակ, ոտաբորբիկ տարիներս,
Իմ թևավոր, իմ թևաբեկ տարիներս:***

Համաշխարհային ճանաչում գտած կոլումբիացի գրող Գաբրիել Գարսիա Մարկեսը տվել է յուրօրինակ մեկնաբանություն մակդիրի դերի և նշանակության մասին. «Ինձ համար ամենամեծ դժվարությունը ածականն է, ածականի տեղը, և դրանից է կախված, թե այսինչ գրվածքը պատկանում է, թե չի պատկանում գրականությանը: Ածականն այն է, որ զանազանում է մի գրողին մյուսից, դա իրականությունը տեսնելու նրա եղանակն է, գույնը, ձայնը»:

Մահյանի համար մակդիրն ունեցել է իր ուրույն նշանակությունը, և նա կարողացել է դիպուկ օգտագործել այն.

***Ինչ է ուզում ինձնից այս կատաղած քամին,
Այս ծաղրածու քամին, լարախաղաց քամին,
Մի մեծ, մի լավ աշուն տարած-թաղած քամին:
Թող գա այգուս խշշուն խաշամն առնի գնա
Փռչակալած, փռշոտ, փշաքաղված քամին:***

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Համեմատությունները կազմում են Մահյանի օգտագործած պատկերավորման միջոցների գերակշիռ մասը.

Ձով արա նրա կյանքին, հոր նման զգվիր անքուն...

«Նախրյան դալար բարդի»

Մերթ փարվում էս հովի պես, մերթ հողմի պես ինձ չարչարում...

«Փնտրում էս դու»

⁵ Միսաք Մեծարենց, «Ինքնադատության փորձ մը»:

⁶ Լևոն Մկրտչյան, «Պոեզիան կօզնի մարդուն»:

Քարի պես պինդ եմ, հողի պես փխրուն...

<<Ինչ արած, մարդ եմ>>

Բանաստեղծություններից մեկը՝ «Ջրի պես», համեմատության մի ամբողջական պատկեր է, այդ է հուշում և բանաստեղծության խորագիրը.

*Կռիվ տայի անդադար ու փրփրեի ջրի պես,
Թափառեի քարեքար, քար փշրեի քարի պես,
Լվանայի քեզ, աշխարհ ու մաքրեի ջրի պես:
Քչքչայի սարն ի վար, մարզ ջրեի ջրի պես ?*

Սահյանի օգտագործած համեմատությունները խճողված, բարդ չեն, այլ պարզ և հասկանալի: Նա համեմատությունը կարողացել է օգտագործել մտածված, որպեսզի բնութագրի երևույթի էությունը:

*Կայմ ու կողերը ջարդված, անառագաստ ու անդեկ
Եվ անդրոջ նավի պես ինձ բաց թողեք՝ ես գնամ:*

ՓՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Արխատոտելը, նշելով փոխաբերության բացառիկ կարևորությունը վեհ, գեղեցիկ խոսք ստեղծելու գործում, հաջողված փոխաբերություն ստեղծելը գրողի անհատականության, տաղանդի չափանիշ է համարում. «<Պոեզիայի բոլոր գեղեցկություններից միայն դա է, որ սովորել չի կարելի: Այն իսկական տաղանդի նշան է, քանի որ գտնել բնական մետաֆորներ, նշանակում է՝ կարողանալ բնության մեջ նկարել առարկաների նմանությունը>>⁷ :

Փոխաբերությունն իր մեծ նշանակությունն ունեցավ Սահյանի պոեզիայում, այնքան մեծ, որ Սահյանն իրավամբ համարվեց փոխաբերության մեծ վարպետ.

Ամառվա բաց երկնքից ձյուն մաղեց մորս ծամին:

Սև լուրեր եկան կովից ու կանաչ-կարմիր հավատ:

Սահյանն այն վարպետության է հասել, որ համարյա թե յուրաքանչյուր բառ կարողացել է դարձնել փոխաբերություն և բառին հաղորդել է գույն, ռիթմ, շարժում.

Երկինքը ձորն է մտել, ցուլքը ցողոտ է:

Գիրկ ու ծոցը ծիծառոտ, փեշքը հողոտ է:

ԱՆՁՆԱՎՈՐՈՒՄ

Համո Սահյանի օգտագործած պատկերավորման միջոցները եթե դնենք աստիճանական սանդղակի վրա, աներկբայելի է, որ նա ամենաշատը օգտագործում է անձնավորումը.

Չկնիկն առվին խուտուտ սովեց և առուն պարզ ու անբիծ

Քրքջալով ուշաթափվեց ու ձորն ընկավ քարափից...

Ջարկվեց քարին, ուշքի եկավ, շուրջը նայեց կասկածով

Եվ մի կապույտ ժպիտ շուրթին ճամփա ընկավ դեպի ծով:

Սահյանն անձնավորման այնպիսի ուժեղ պատկերներ է ստեղծում, այնպիսի վարպետությամբ է անկենդան առարկաներին շունչ ու հոգի տալիս, որ թվում է, թե մեր շուրջը շնչում, ապրում է ամեն ինչ՝ քարը, ջրվեժը, ձորը և նույնիսկ մահը.

⁷ Համո Սահյան, Երկեր 2 հատորով, Սովետական գրող, Երևան, 1984 թ.

⁸ Արխատոտել, «<Պոետիկա>>

*Ուշաթափվել է ջրվեժը ձորում, քարափի գլխից ընկել է ներքև:
Ձեր գլուխները մի տարուբերեք, հաղարջի, հոնի, մի քիչ համբերեք:*

ՉԱՓԱԶԱՆՑՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՆՎԱԶԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Չափազանցության օրինակները շատ են Մահյանի պոեզիայում, նրա երևակայությունը ընդունակ է անկանխատեսելի թռիչքների.

*Օրն էլ է փախել օրվա ճիչերից:
Լեռներ են կախվել իմ շրթունքներից:*

Ըստ էության՝ նվազաբերությունն ունի արտահայտչական նույն արժեքը, ինչ չափազանցությունը.

*Մի ծվեն ծիծաղ, հույսի մի պատառ,
Հոշոտված մի շող, անպտտված մի ծիլ...*

Չափազանցությունը և նվազաբերությունը երբեմն հանդիպում են միասին: Այս սկզբունքով է կառուցված <<Ես հարուստ էի>> բանաստեղծությունը.

*Ես հարուստ էի: Ես կարող էի իմ վերհուշերի անհուն պաշարով
Գնել աշխարհի ծովերը բոլոր ու տալ քեզ նվեր,
Բայց դու ծովերի կարիք չունեիր, քեզ հարկավոր էր լուկ մի հայելի
Մազերիդ վրա մատներիս մեղքը տեսնելու համար:*

ՀԱԿԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

*Դու հողածին, դու և աստված, դու և հաղթող, դու և պարտված,
Դու անտակ վիհ, դու և բարձունք, դու և ժպիտ, դու և արցունք:*

Մարդը՝ գրականության հիմնական առարկան, ինքնին հակադրությունների ամբողջություն է՝ ազնիվ ու խարդախ, կեղծ ու շիտակ, չար ու բարի, նուրբ ու կոպիտ, միամիտ ու խորամանկ, ստեղծող ու կործանող, և Մահյանն ինքն էլ է խոստովանում իր, ասել է, թե մարդու՝ հակադրություններով լեցուն լինելը.

*Մերթ ոտից գլուխ գարդեր եմ հագնում,
Մերթ այնպես անշուք, պարզ ու անգարդ եմ,
Մերթ քար ու քարափ, մերթ վայրի խոպան,
Մերթ կանաչ անտառ ու ցանած արտ եմ:*

Մահյանն իրավունք ունի Ուիթմենի նման ասել. <<Ես բավականաչափ տեղ ունեմ իմ մեջ հակասություններ տեղավորելու համար>>:

ՀԼՉՅՈՒՆԱԽԱՂ

Մահյանի հնչյունախաղերը կամ հնչյունական կրկնություններն ամենից առաջ հնչյունական զարդարանքներ են, որոնք շոյում են լսելիքը:

Առձայնությոթը հիմնականում ունի խոսքը բարեհունչ, երաժշտական դարձնելու նպատակ.

*Հարցում արի, ժպտաց, առուն անուն չուներ:
Անհուն ձորերի մեջ կարգին մի հուն չուներ:*

Բաղաձայնությոթը բարեհնչյունությոթնից բացի որևէ տրամադրության, հոգեվիճակի արտահայտությոթն է.

**Օժտանվում է ծառն ի վար
Օրհածանի մի ծվեն...**

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Կյանքում հանդիպում են մարդիկ, ովքեր էությանբ տխուր են, նրանց մոտ ուրախությունը և տխրությունն իրար հետ ընթացող երևույթներ են: Սահյանն այս էությունն ուներ: Եվ, որպես կանոն, այս էության տեր մարդու ստեղծագործությունն էլ է լինում այսպիսին: Երգիծանքի ասպարեզում Սահյանը մեծ նվաճումների չհասավ, բայց կարողացավ իր մի քանի /շատ սակավ/ երգիծական գործերով իր ձեռքի զենքով՝ գրչով, ծաղրել իրեն դուր չեկող երևույթները:

Վահագն Դավթյանը, խոսելով Սահյանի էության մասին, չի անտեսում և նրա սրամիտ լինելը. <<Նա այն եզակիներից է, որ հումորն ու երգիծանքը ամենից առաջ իր վրա է կիրառում, բայց Աստված չանի, որ մարդ ընկնի Համոյի լեզվի տակ>>⁹:

Սահյանի ծաղրը սուր, դաժան չէ, այն ավելի շուտ կարելի է համարել բարի ծիծաղ, որն ուղղված է բոլորին՝ և՛ անարժան պոետներին, և՛ տգետ խմբագիրներին, և՛ նախանձ, կարծիք չունեցող, անտաղանդ մարդկանց:

<<Թեփավաճառը>> բանաստեղծության մեջ Սահյանը ծաղրում է մի բանաստեղծի, ով, գրագողությամբ զբաղվելով, մեծերից շատ բան խլելով, <<արժևորում>> է իրեն.

***Չարենցի խախալի ծակից վեր ընկած մի ոսպ է գտել,
Խառնելով սեփական թեփին՝ եկել ու շուկա է մտել:***

Երգիծանքի ասպարեզում Սահյանը նոր որակ չբերեց, նորություն չասաց, նա իր միակ դրական հերոսով՝ ծաղրով, շատերին կանգնեցրեց դատաստանի առաջ և հավաստեց մեծ երգիծաբան Լեո Կամսարի խոսքը. <<Առանց ծիծաղի կյանք չկա>>:

ԳՈՒՅՆԻ ԶԳԱՅՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

<<Սպիտակին տվող կապույտ: Իմ ամենասիրելի գույնն է, շատ մեղմ գույն է, որ տարբերվում է ուրիշ ճշացող գույներից>>: /Համո Սահյան/

Թեև երկրաչափական գիտությունից հայտնի է, որ գուգահեռները երբեք չեն հատվում, բայց կյանքում լինում են գուգահեռներ, որոնք հատվում են, դառնում մի ամբողջություն: Արվեստի և գրականության մեջ այդօրինակ գուգահեռ է իրենից ներկայացնում Սահյան-Սարյան գույզը՝ գույնի, երանգի արքաներ, և այդ նվաճման համար երկուսն էլ պարտական են մայր բնությանը: Որպես փաստացի ասպացույց՝ կարելի է բերել Սարյանի <<Ինքնադիմանկար. 3 հասակ>> և <<Տարիներս>>, <<Զրնգում էր կանաչ քամին>> բանաստեղծությունները.

***Ճառագում էր ձերմակ քամին աչքն անհայտին առած,
Իմ ձերության ձերմակ երգը բերանացի արած:***

Սահյանի մեջ ամբողջ կյանքում քնած են եղել բանաստեղծը և նկարիչը, և կախարդական փայտիկը արթնացրել է բանաստեղծ Սահյանին:

ԲՈՒՅՐԻ ԶԳԱՅՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Սահյան բանաստեղծի հոգում գույնի զգացողության հետ միաժամանակ ապրում էր և բույրի զգացողությունը.

Բույրերի բուք է ու գույների ճիչ...

Բուրում են սունկը, քարը, արևը, ջուրը, հոտ է գալիս նույնիսկ թիթեռից ու

⁹ Վահագն Դավթյան, <<Ի սկզբանե էր բանն>>, Երևան, Խորհրդային գրող, 1989 թ.

ավերակից, լույսից ու կայծից: Արդեն դադարում ենք զարմանալ նաև այն պարագայում, երբ սկսում են բուրել բառն ու խոսքը.

Թախալվում էր երգը շաղոտ, ծաղկի բույրով թևահարում...

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

*Ինձ կհիշեն ամեն անգամ, երբ ամպը թաղքի,
Եվ քարափի թամբից կախված մասրենին ծաղկի...*

Համո Սահյանը ֆիզիկապես այլևս գոյություն չունի, բայց նրա պոեզիայի ոգին ապրում և թևածում է՝ հաստատելով, որ Սահյան բանաստեղծի ստեղծագործությունը չի մեռնի, հավերժ է: Համո Սահյանն ունեցավ իր անկրկնելի տեղն ու դերը հայ պոեզիայում, նրա ստեղծագործությունը դարձավ մեր դարավոր պոեզիայի ինքնակա ու հետաքրքիր երևույթներից մեկը, որն իրավունք ունի մտնելու հայ դարավոր պոեզիայի գանձարանը: Եվ Սահյանի նպատակն է եղել նույնիսկ մահից հետո էլ իր աճյունի միջոցով օգտակար լինել պաշտելի բնությանը.

*Աճյունս տարեք մի հեռու, անշուք գերեզմանատուն
Եվ մի անտաշ քար դրեք իմ հողին...*

*Որ սիրահարված մողեսներն արթուն արևկող անեն այդ քարի կողին,
Տաքանան, զգվեն, համբուրեն իրար, մի բան հասկանան աշխարհի բանից,
Ու երբ հեռանան զոհացած, ուրախ, իրենց մտքի մեջ ողորմի տան ինձ:*

ИСКУССТВО ИЛЛЮСТРАЦИИ В ПОЭЗИИ АМО САГЯНА-АНАИТ АВАГЯН - В статье исследуется искусство изображения стихов Амо Сагяна. Искусство, без которого поэзия не дышит. Искусство, обогащающее мировоззрение читателя. Действительно, Сагяна можно считать величайшим мастером искусства иллюстрации. Он бережно относится к строчке, рифме, слову. Его речь исключительно насыщена. Цель исследования – познакомить учеников со всеми средствами иллюстрации, используемыми Сагяном в их нюансах. В результате исследования мы трижды убеждаемся, что искусство иллюстрации украшение поэзии.

Ключевые слова: Эпитет, сравнение, метафора, персонификация, преувеличение, уменьшение, контраст, звуковая игра, сатира, обоняние, чувство цвета.

THE ART OF ILLUSTRATION IN HAMO SAHYAN'S POETRY- ANAHIT AVAGYAN - The article studies the art of depicting Hamo Sahyan's poetry. Art without which poetry cannot breathe. An art that enriches the reader's worldview. Indeed, Sahyan can be considered the greatest master of the art of illustration. He has a caring attitude towards line, rhyme, word. His speech is exceptionally rich. The purpose of the study is to introduce the students to all the means of depiction used by Sahyan in their nuances. As a result of the study, we are thrice convinced that the art of illustration is the ornament of poetry.

Key words: Epithet, comparison, metaphor, personification, exaggeration, diminution, contrast, sound play, satire, sense of smell, sense of colour.